

PROBLÉMOVÉ OBLASTI SOUČASNÉHO SVĚTA

Konflikty v Asii

Konflikty v Asii

- Asie vykazuje směs konfliktů kulturní, náboženské, teritoriální a ideologické povahy
- největší množství nepokojů nacházíme ve státech, které do konce 40. let 20. století spadaly pod britskou správu
 - používali „nepřímou správu“
 - po získání nezávislosti došlo k umělému vytvoření hranic, které nerespektovaly aktuální rozmístění etnik, některé skupiny byly pak rozděleny do dvou a více států a tvoří v nich rebelující menšiny volající po autonomii či nezávislosti
 - nejdéle trvajících konfliktů tohoto typu jsou spor o Kašmír a etnický separatismus Karenů v Barmě (od konce 40. let 20. století)
- „konfliktnost“ podtrhuje ideologická diferenciací území (vznikla tam všechna základní světová náboženství)
- Do jisté míry jde o optický klam (jde o nejlidnatější kontinent)

Kavkaz

Kde a kam?

- Členění regionu:
 - ▣ **Severní Kavkaz** (v rámci Ruska)
 - ▣ **Jižní Kavkaz** (Ázerbájdžán, Arménie, Gruzie)

- Oblast je přirozenou tranzitní křižovatkou:
 - ▣ trasa ze severu na jih (pohybu ale brání příčné pohoří)
 - ▣ trasa z oblasti Kaspického moře / jezera na západ

- geograficky součást Asie, politicky vnímán jako součást Evropy

Očekáváníí ... a realita

- Po rozpadu SSSR velká očekáváníí, Gruzie, Arménie a Ázerbájdžán považovány spolu s pobaltskými státy za nejperspektivnější, očekával se rychlý přechod k demokracii a ekonomický rozvoj
- Vývoj se ale ubíral naprosto rozdílnými cestami: Pobaltí se bezproblémově zařadilo zpět do Evropy, Kavkaz se ocitl ve víru válek
- Kavkaz vytváří *konfliktní komplex* – v oblasti je několik ohnisek konfliktů, která na sebe nejsou vázána, ale vzájemně ovlivňují

Politická organizace

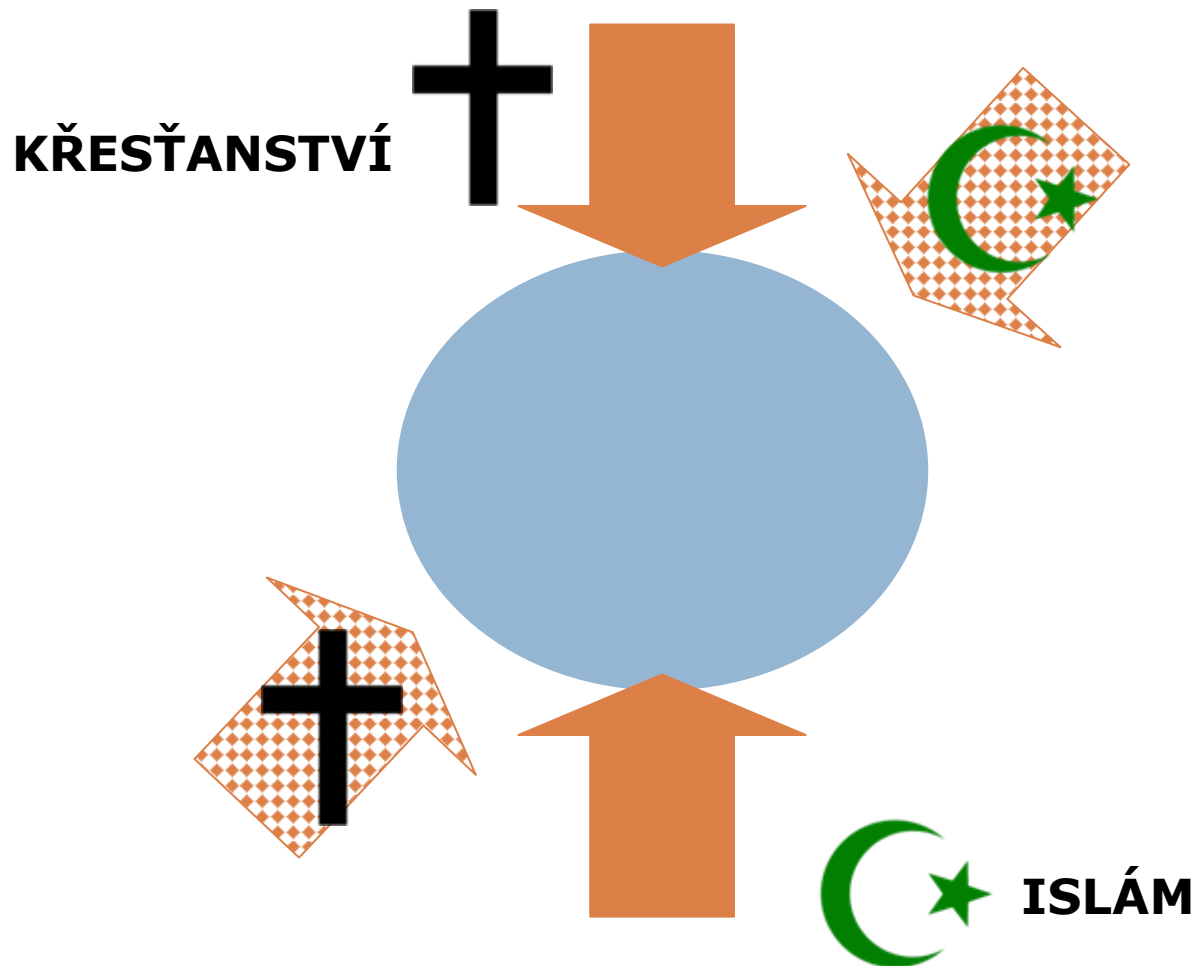

Základní schéma

- Severní Kavkaz:
 - ▣ 254 300 km², 14,5 mil. obyvatel
 - ▣ 2 kraje a 7 republik Ruské federace
 - ▣ Až na Rusy a Čečence nemá žádný z národů víc než 0,5 mil. příslušníků, etnicky velmi roztržštěné území
- Jižní Kavkaz:
 - ▣ 186 800 km², 16,2 mil. obyvatel
 - ▣ 3 nezávislé státy, 3 neuznané separatistické útvary (ekonomicky i bezpečnostně napojené na Rusko, event. Arménii)

Střetání kultur ...

- Jde o oblast střetání a mísení křesťanství a islámu

Střetání kultur ...

- **Křesťanství** pronikalo zprvu z jihu a jihozápadu (Arméni, římská říše) během 4. století, mnohem později ruským prostřednictvím ze severu
- 3 směry:
 - arménská církev (křesťanství zde „státním“ náboženstvím už od roku 301) – samostatná orientální církev
 - gruzínské pravoslaví – samostatná pravoslavná církev (1811–1943 připojena k ruské pravoslavné církvi)
 - ruské pravoslaví
- **Islám** pronikl prostřednictvím Arabů v 8. století, masově se ale rozšířil až v době pronikání turkických etnik a upevnil v době, kdy začalo oblast dobývat Rusko (17. a 18. století)
- Oba směry:
 - Sunnismus (Severní Kavkaz, muslimové v Gruzii)
 - Šíismus (Ázerbájdžán)

Arménská apoštolská církev

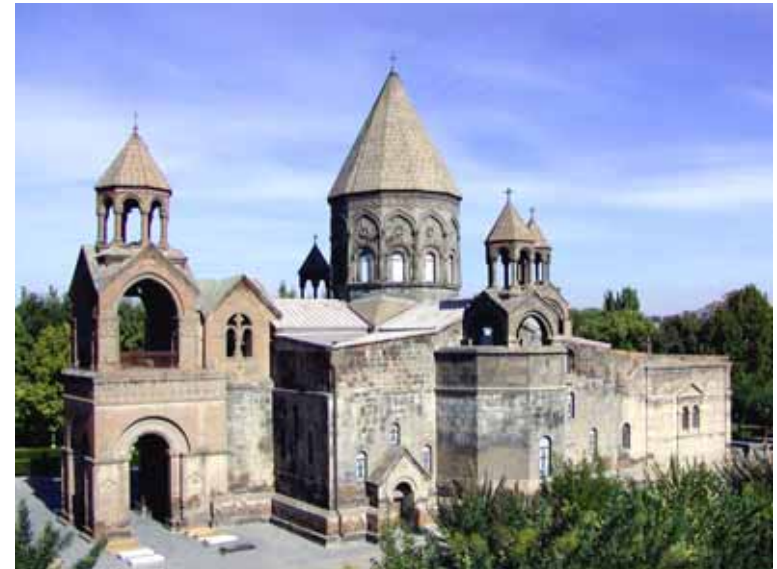
- patří mezi tzv. *orientální církve*
- tyto církve se oddělily od „hlavního“ proudu velmi brzy, uznávají pouze první 3 ekumenické koncily
- vyčlenění orientálních církví bylo důsledkem tzv. christologických sporů:
 - ▣ hlavní proud: Kristus má božskou i lidskou podstatu, které jsou spojeny v tzv. hypostatické unii
 - ▣ Arménská církev zastává odlišný pohled: původně monofyzitismus (Kristus má jen božskou podstatu), nyní miafyzitismus (Kristus má jednu přirozenost vytvořenou smíšením jeho božské i lidské podstaty)

Karekin II.
nejvyšší partiarcha a katholikos
všech Arménů

Arménská apoštolská církev

- Církev hraje důležitou roli v arménském národním vědomí
 - ▣ při stálých změnách státoprávního uspořádání i místa pobytu národa udržuje kulturní kontinuitu
 - ▣ spojuje Armény žijící doma s Armény v diaspoře (podobné jako u Židů)
- Hlava církve – katholikos – sídlí v Ečmiadzinu nedaleko Jerevanu

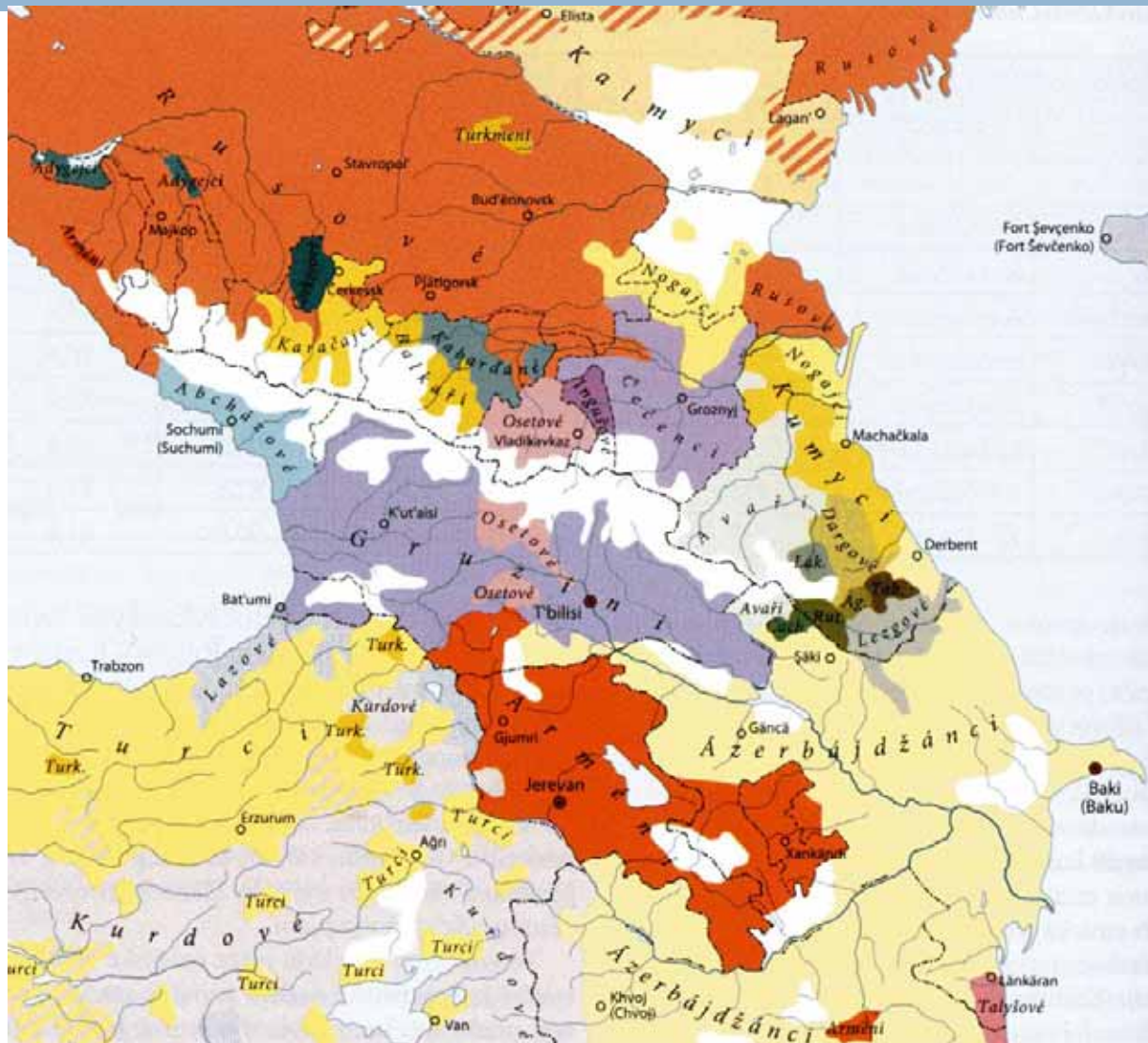

hlavní katedrála arménské ap. církve
v Ečmiadzinu

... jazyků ...

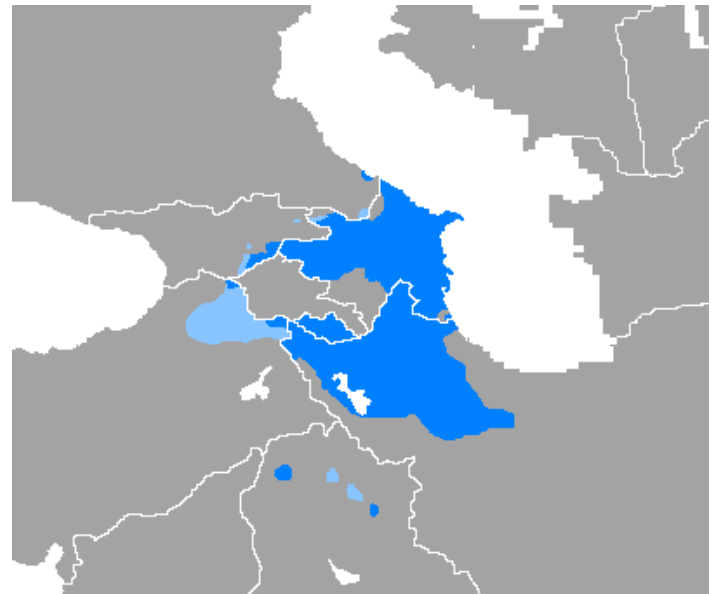
- Většina obyvatel má na území tisícileté kořeny, mnohé národy žijí stále na stejném místě
- Do „původního“ jazykově **kavkazského** prostoru pronikla etnika i jazykově značně odlišná:
 - **indoevropští** Arméni (původně ve východním Středomoří, z něj už Římany a Byzantskou říší zatlačováni stále více na východ), Osetinci (z území Íránu), Rusové (ze severozápadu)
 - **turkické** národy – původně ve Střední Asii, do oblasti se dostaly během turkické invaze do Malé Asie (Azerové, Balkarové, Karačajci na Severním Kavkazu, Turci)
 - Jistý vliv měli i **Mongolové** (jejich odnoží jsou Kalmykové žijící na severovýchod od této oblasti)

Národnostní struktura

Rozdělení Ázerbájdžánci

- Dnešní jižní hranice Ázerbájdžánu na řece Araks vznikla po rusko-perské válce v letech 1826–1828
- Ázerbájdžánci jsou touto hranicí rozděleni do dvou států:
 - ▣ cca 7 mil. žije na sever od ní (Ázerbájdžán, Rusko, Gruzie)
 - ▣ cca 16 mil. na jih od ní (Írán, Irák)
- Jazyk je podobný turečtině, severní varianta jazyka se píše latinkou, jižní používá arabské písmo

Národy a jejich specifika

- Díky podmínkám (reliéf, hospodářství založené na zemědělství, malá role měst) původně společnost členěna na rody a klany
- jen 2 národy v oblasti se mohou opřít o dlouhou státoprávní tradici (Gruzínci a Arméni, částečně snad i Ázerbájdžánci)
- Ostatní se vytvářely v 19. a někdy i 20. století, většinou na základě jazyka (ale ne vždy) a společně obývaného prostoru (základem bylo horské údolí)

Dagestánští manželé
Foto: Sergej Michajlovič Prokudin-Gorskij,
cca 1907 – 1915, výřez

Národy a jejich specifika

- Rodová a regionální pouta jsou u některých dosud velmi silná, např. v politických otázkách dost často vystupují příslušníci rodů jednotně (podpora nezávislosti, politický stran nebo vůdců)
- Proto je např. chyba vnímat Čečence jako „jednotnou“ strukturu, každý ze zhruba 170 rodů sleduje vlastní zájmy

Dagestánští manželé
Foto: Sergej Michajlovič Prokudin-Gorskij,
cca 1907 – 1915, výřez

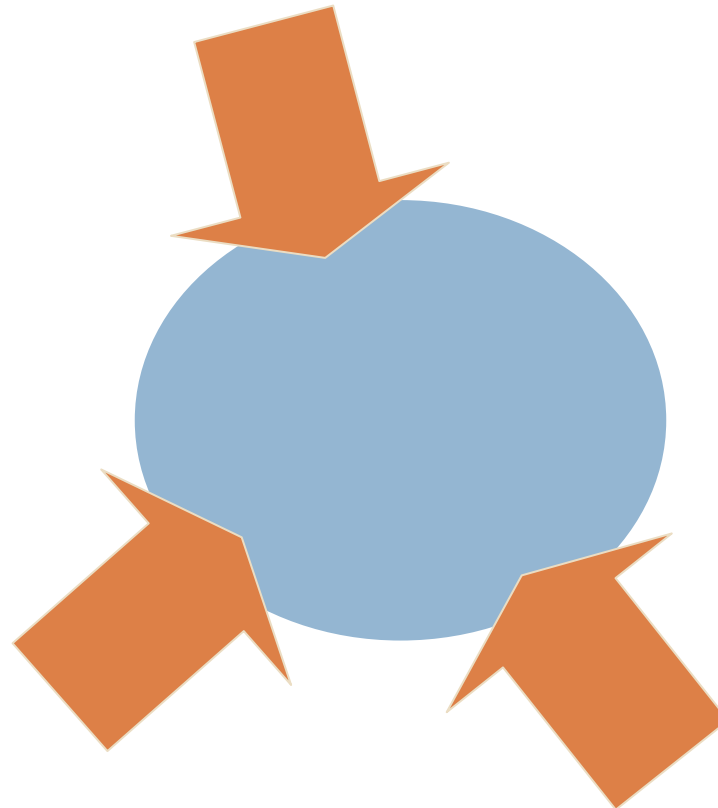

□ **XXXX**

... a mocenských vlivů

RUSKO (MONGOLOVÉ)

Politicky tradičně
hraniční zóna, kde
soupeřily cizích země
s centry mimo Kavkaz

TURECO (BYZANC, OSMANI)

ÍRÁN (PERSIE)

7./8. století

Armenia, 654-750 A.D.

8./9. století

Armenia, 750-885

9./10. století

Bagratid Armenia, 884-962

10./11. století

Bagratid Armenia, 966-1064

11./12. století

Armenia, 11th-12th Centuries

Začátek 13. století

Armenia, Beginning of the 13th Century

13./14. století

Armenia, Mid 13th -14th centuries

Polovina 15. století

The Empire of Uzun Hasan, 1453-1478

Začátek 17. století

Armenia, Early 17th Century

17./18. století

Armenia, mid 17th - 18th Centuries

18./19. století

Armenia, Late 18th Century till late 19th Century

19./20. století

Russian Expansion into Caucasus, 1878-1914

Pronikání Ruska do oblasti

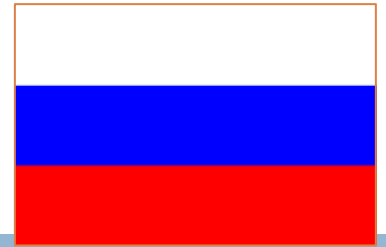

- klíčové postavení získalo během 19. století Ruské impérium, kterému se podařilo celou oblast postupně dobýt a kolonizovat:
 - **Severní Kavkaz:** značný odpor autochtonních národů, obrovské ztráty na životech, i po ovládnutí prostoru ruská moc značně labilní (povstání)
 - **Jižní Kavkaz:** snadnější postup, křesťanští Gruzínci a Arméni viděli v Rusku zachránce před Turky a Peršany
- Proto také první část Gruzie anektována už v roce 1801, ale na Severním Kavkazu odolávaly některé kmeny ještě dalších 60–70 let

persko-ruská válka, počátek 19. stol.
Obraz: Franc Rubo

Strategie pronikání

- *„Postupný zábor nepřátelské země pevnostmi a kozáckými osadami pozvolna vyčerpá síly místních obyvatel, kteří budou omezeni v pohybu a nebudou schopni útočit. Ale vedena pouze těmito prostředky bude válka trvat dlouho, třicet let, a proto je dobré uplatnit druhý způsob. Místní obyvatelstvo je naprosto závislé na úrodě. Proto je třeba každý podzim ničit jejich pole, když úroda uzraje, a během pěti let umřou hlady. K realizaci tohoto plánu je třeba šesti kolon, z nichž v každé bude 6 tisíc pěšáků, tisíc kozáků a 24 děl...“*

zpráva generála Veljamina, 1833

Strategie pronikání

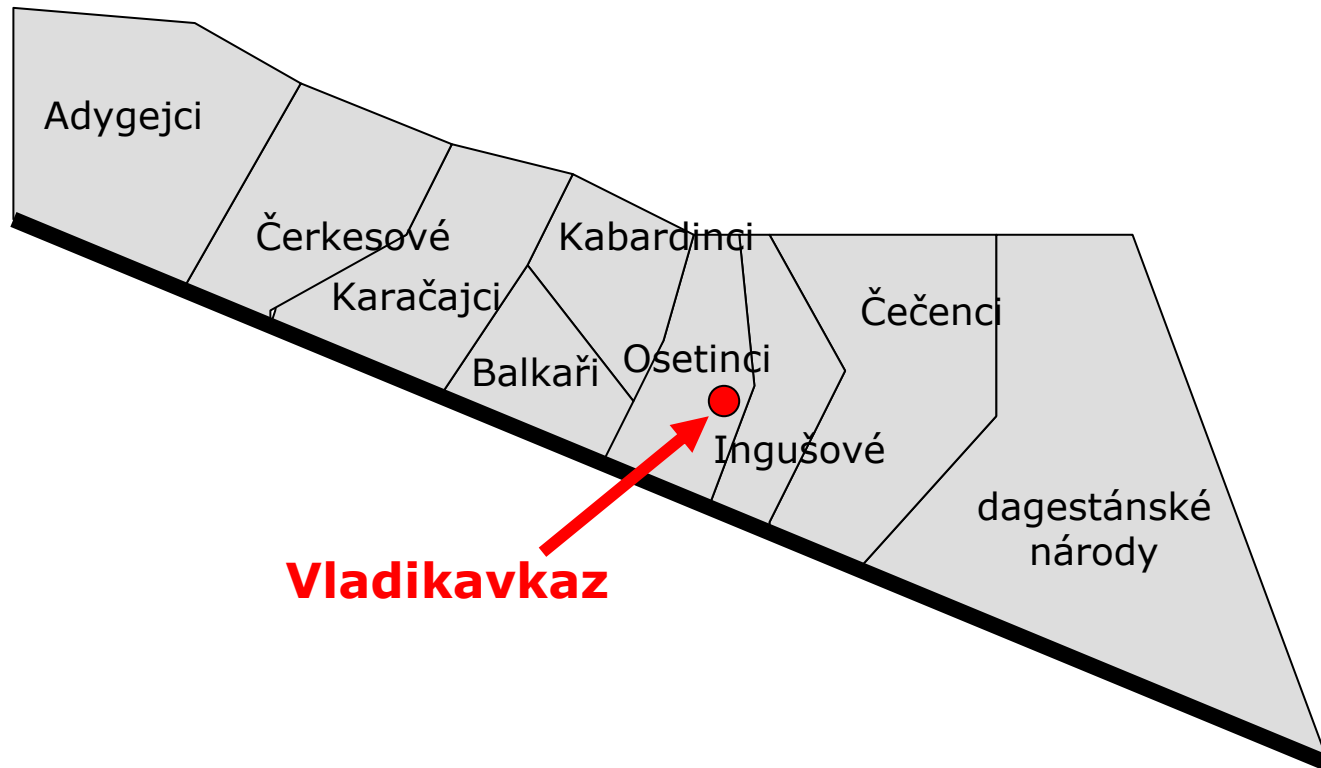

- Stavba předsunutých pevností a stanic:
 - 1783 založen **Vladikavkaz** (už název vyjadřoval odhodlání Ruska ovládnout celý Kavkaz, a to bez ohledu na místní obyvatelstvo)
- Dosídlování kozáků (většinou do předhůří, kontrola dolních částí horských údolí)
- Podpora pravoslavných národů ve sporech s muslimskými, podněcování mezzietnické nevraživosti
- Zastrásování obyvatelstva, kolektivní tresty (masové přesuny, etnické čistky někdy až s rysy genocidy)

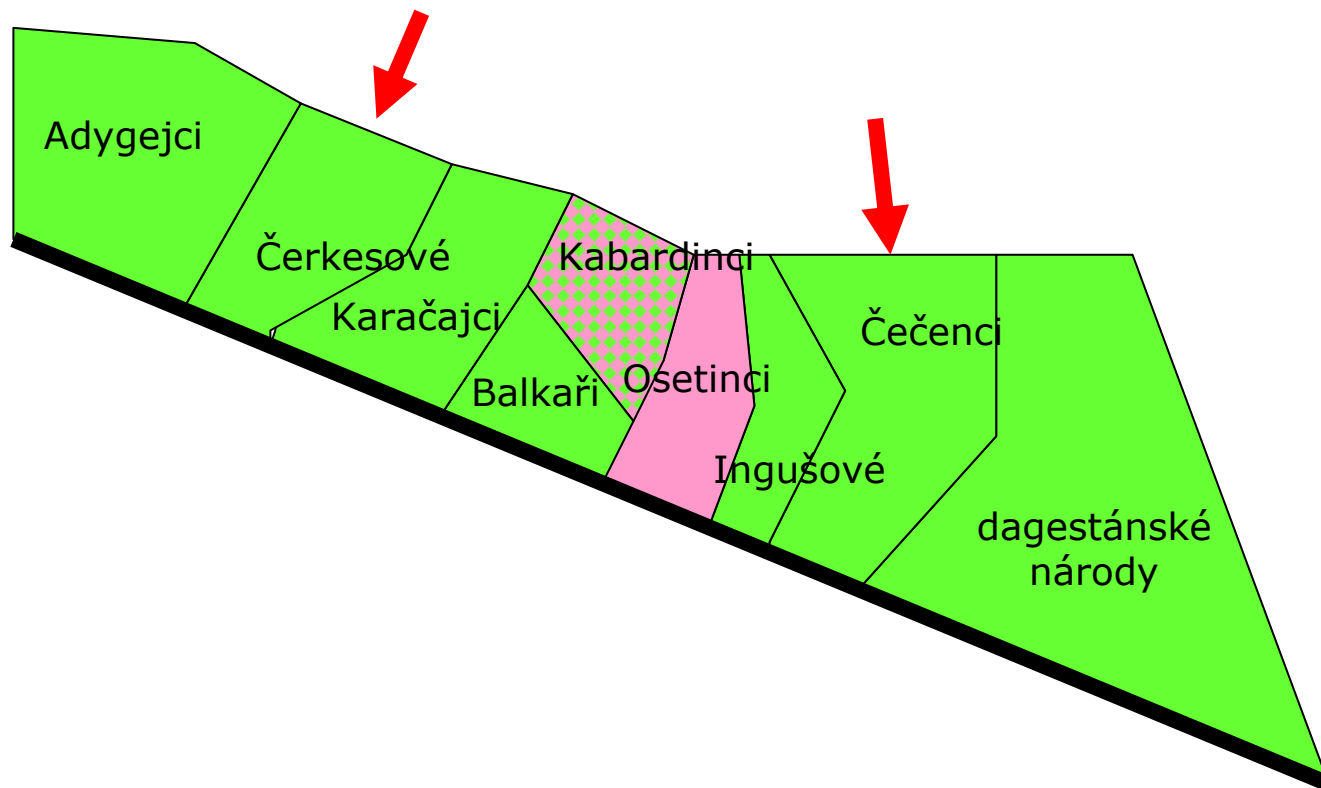

znak Vladikavkazu

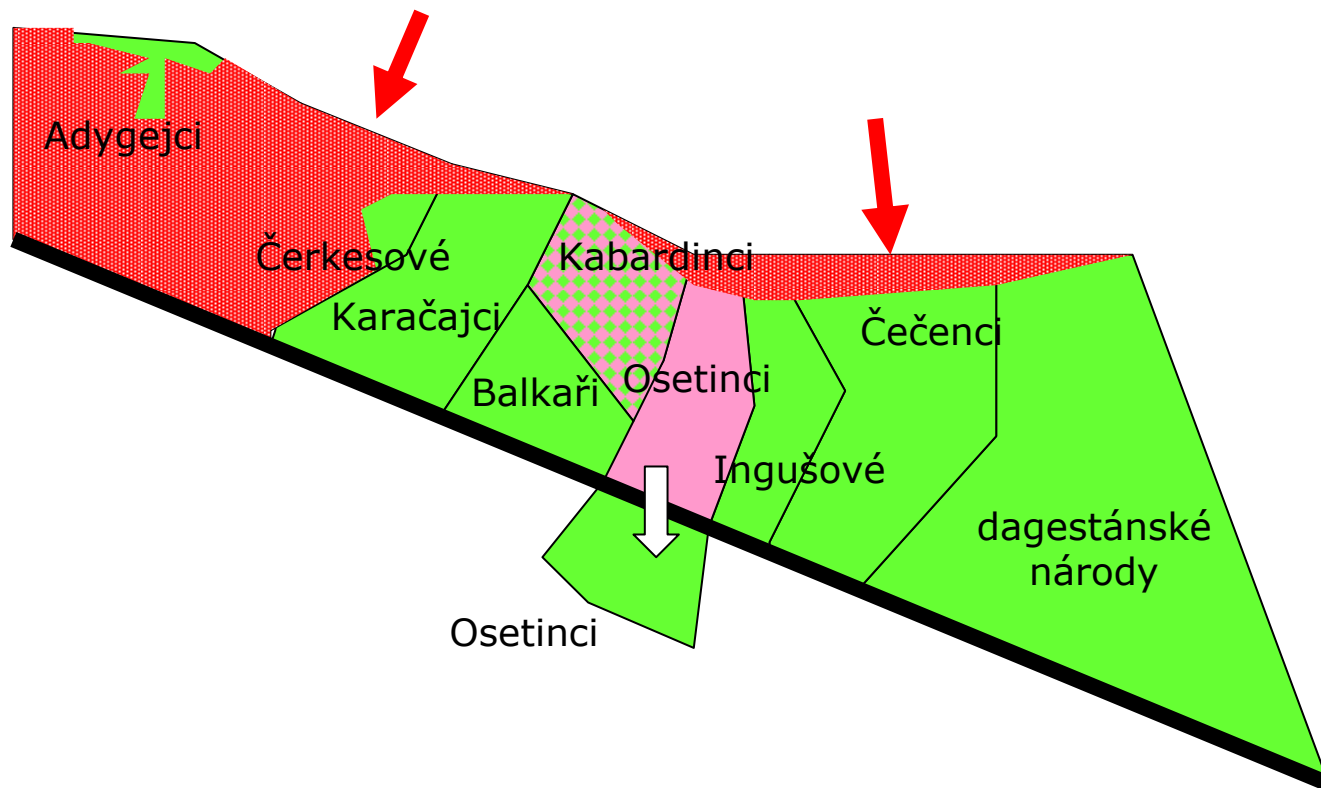
Hledání spojenců a trestání nepřátel

Hledání spojenců a trestání nepřátel

Hledání spojenců a trestání nepřátel

Kozáci

- Základem jsou komunity uprchlíků před nevolnictvím různého etnického původu ze 16. a 17. století
- Zemědělci, proti nájezdům nomádů se museli sdružovat do bojových skupin, společnost organizována do „vojsk“
- Později dohoda s carem: za ochranu hranic ruského státu dostali osobní svobodu a možnost obdělávat osídlené pozemky
- kozáci byli proto vždy elitní složkou armády
- po bolševickém převratu většinou protikomunistické pozice, časté oběti represí, část kozáků vedená atamanem Budonným ale přešla na stranu sovětské moci (později maršál SSSR)
- Postavení se zlepšilo po 2. světové válce, ve které kozáci hromadně vstupovali do Rudé armády
- Vykazují některé prvky národa, většinou se ale považují za Rusy nebo Ukrajince

Kozáci na vojenské přehlídce k vítězství SSSR v 2. světové válce (1945)

Šamilovo povstání

- Poslední větší odpor horalů byl zlomen po porážce tzv. Šamilova povstání
- **Osman Šamil** sjednotil Čečeny, Avary a některé další národy a v letech 1834–1859 vojensky ovládal rozsáhlé oblasti východního Kavkazu (politicky teokratický stát)
- partyzánský způsob boje, Rusové odpověděli ničením polí a lesů
- 1859 zajat, poslední odpor zlomen v roce 1864

Výsledky

- Ruský postup stál život zhruba polovinu kavkazské populace (8 mil. lidí)
 - Počátkem 19. století (začátek kavkazských válek) bylo na Kavkaze kolem 1,5 mil. Čerkesů a stejný počet Čečenců)
 - Dnes, po 2 stoletích: Čerkesů 700 tisíc (z toho 1/2 v diaspoře) a Čečenců kolem milionu
 - Pro srovnání: počet Čechů ve stejném období stoupl ze zhruba 3 milionů na 10 milionů
- Důvody Ruska k tomuto postupu byly strategické a finanční, region byl považován za hospodářsky bezcenný, tranzitní, přesto vázal 200tisícovou armádu a pohlcoval 17 % rozpočtu státu (!)

Vyhnání / genocida Čerkesů

Přesuny obyvatel

- Přesuny byly používány k neutralizaci odporu
- **Čerkesové:**
 - původně jedno z nejpčetnějších etnik Severního Kavkazu (1,5 mil.), z nich 1 mil. uprchl do Turecka (dnes roztroušeni po celém Blízkém Východě), další desetitisíce deportovány na Sibiř, v původní domovině jsou v menšině, převážili Rusové
- **Abcházové:**
 - po neúspěšném povstání z roku 1866 (chtěli obnovit zrušenou místní monarchii, která měla několik desítek let autonomní postavení) označeni za „provinilý národ“ a masově vyháněni do Turecka, na jejich území lákání osadníci gruzínského a ruského původu
 - 1907 zbavení kolektivního trestu „provinilého národa“ a naopak začali být zvýhodňováni proti rozpínajícím se Gruzínům

Vyhánání / genocida Čerkesů

Slavní Čerkesové ...

- Nadprůměrně mnoho modelek a modelů (souvisí s latentním rasismem: jsou „nejčistší“ běloši – anglicky *caucasian race*)
- Politici: jeden z předsedů vlád Egypta, Malajsie (z 1/4), 2 turečtí prezidenti, syrský ministr vnitra, spolupředseda německé Strany zelených
- Sportovci: kapitán izraelského fotbalového týmu, prezident fotbalového klubu Besiktas
- Manželky politiků: manželka Ivana Hrozného, manželka íránského šáha ...

Kirk Douglas
(+ řada dalších předků)

Deniz Akkaya
(turecká top-modelka)

Důsledky – soubor historických křivd

- Převažující pocit je proto nedůvěra:
 - ▣ **Kavkazané** jsou Rusy vnímáni jako „divocí“, zákešní, neupřímní, nověji „teroristé“, kvůli pověstné obchodní zdatnosti „šmelináři“; jsou častým objektem rasisticky motivovaných ústrků a útoků (zejména ve velkých městech)
 - ▣ **Rusové** jsou naopak považováni Kavkazany za vetřelce, barbary, nájezdníky, imperialisty bez snahy pochopit cizí kultury

Mocenské vakuum po VŘSR

- v přechodném období po první světové válce snahy o separaci
- Severní Kavkaz: snaha o odtržení, vytvořena mnohonárodnostní Horská republika, v podstatě občanská válka, ve které bojovalo vzájemně 5 stran: monarchisté x republikáni x komunisté x místní nacionalisté x kozáci; bolševici dokázali pacifikovat ostatní skupiny do duba 1920 (nakonec je jako „internacionalisty“ začaly podporovat původní obyvatelé)
- Jižní Kavkaz: Gruzie, Arménie a Ázerbájdžán dosáhly na krátkou dobu samostatnosti, záhy však byly i ty začleněny do nově se formujícího Sovětského svazu

V Sovětském svazu

- systém národnostních autonomních útvarů, formálně garantována základní jazyková a kulturní práva
 - ▣ problémem byly změny hranic a právního postavení autonomních útvarů (na Severním Kavkazu za dob SSSR více než 30krát)
- Dokončení „etnogeneze“ národů: vytvoření spisovných jazyků, „redukce“ o „etnografické skupiny“ (zhruba 20 jazyků zůstalo bez písma a bylo tím odsouzeno k postupnému zániku)
 - ▣ změny písma (např. Abcházové: 1862–1928 azbuka, 1928–38 latinka, 1938–54 gruzínské písmo, poté opět azbuka)
 - ▣ přes proklamovanou úctu k tradicím jistá degenerace národního cítění na pouhý „folklórní doplněk“ k jinak všude stejnému prototypu „sovětského člověka“

V Sovětském svazu

- Snaha vytvořit nové „moderní“ (prokomunistické) elity, které měly nahradit dosavadní vůdce (představitelé náboženských obcí, inteligence, tradiční klanoví předáci) ⇒ nové vlny násilí proti údajným nacionalistům (do roku 1940 klesl počet nejvzdorovitějších Čečenců na polovinu), do funkcí dosazováni kolaboranti, nezřídka kriminální živly

V Sovětském svazu

- Sovětský vliv však byl rozporný:
 - ▣ mocenská politika Moskvy „zmrazila“ místní konflikty a vedla k uklidnění náboženských a etnických tenzí
 - ▣ Na druhé straně – hlavně za Stalina – vytvořila nová potenciální konfliktní ohniska
- Hlavní problém: 1932–33 kolektivizace a události za 2. světové války

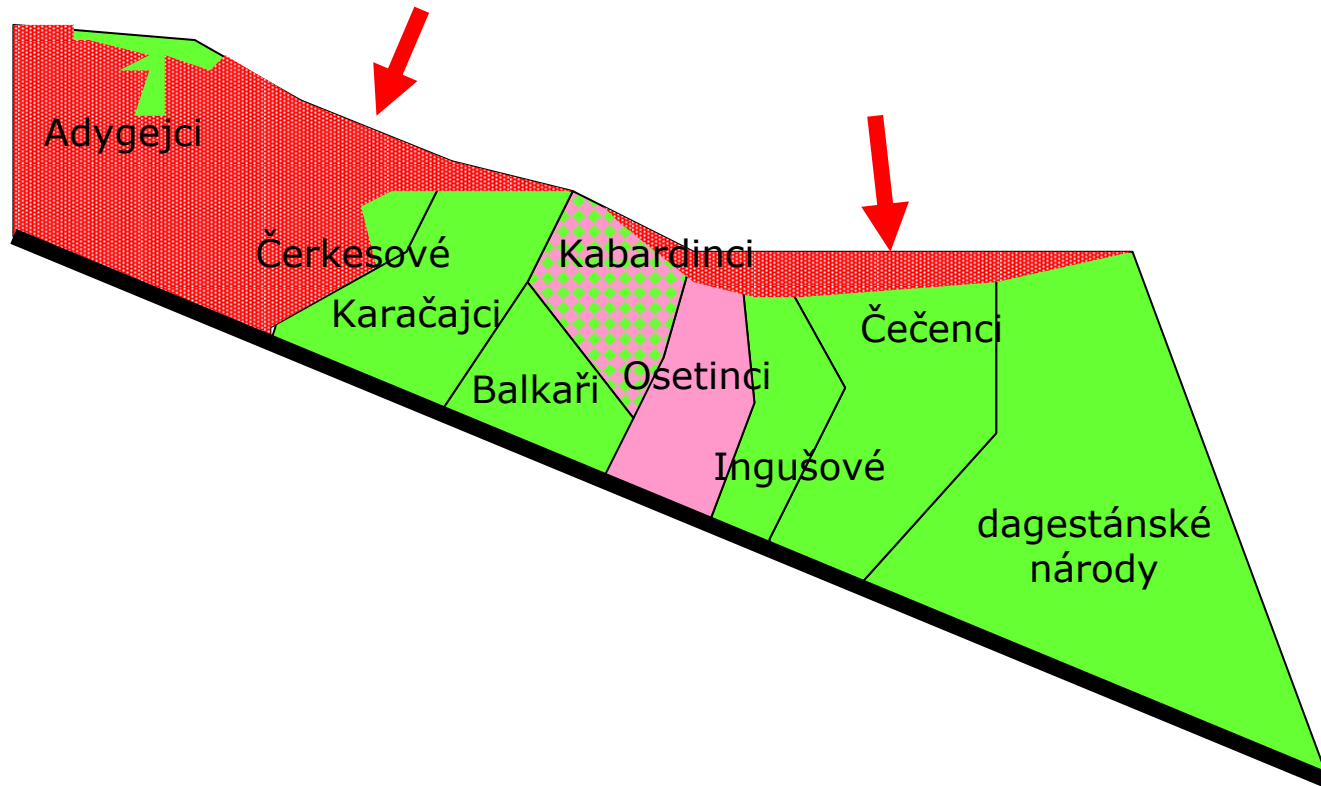

V Sovětském svazu

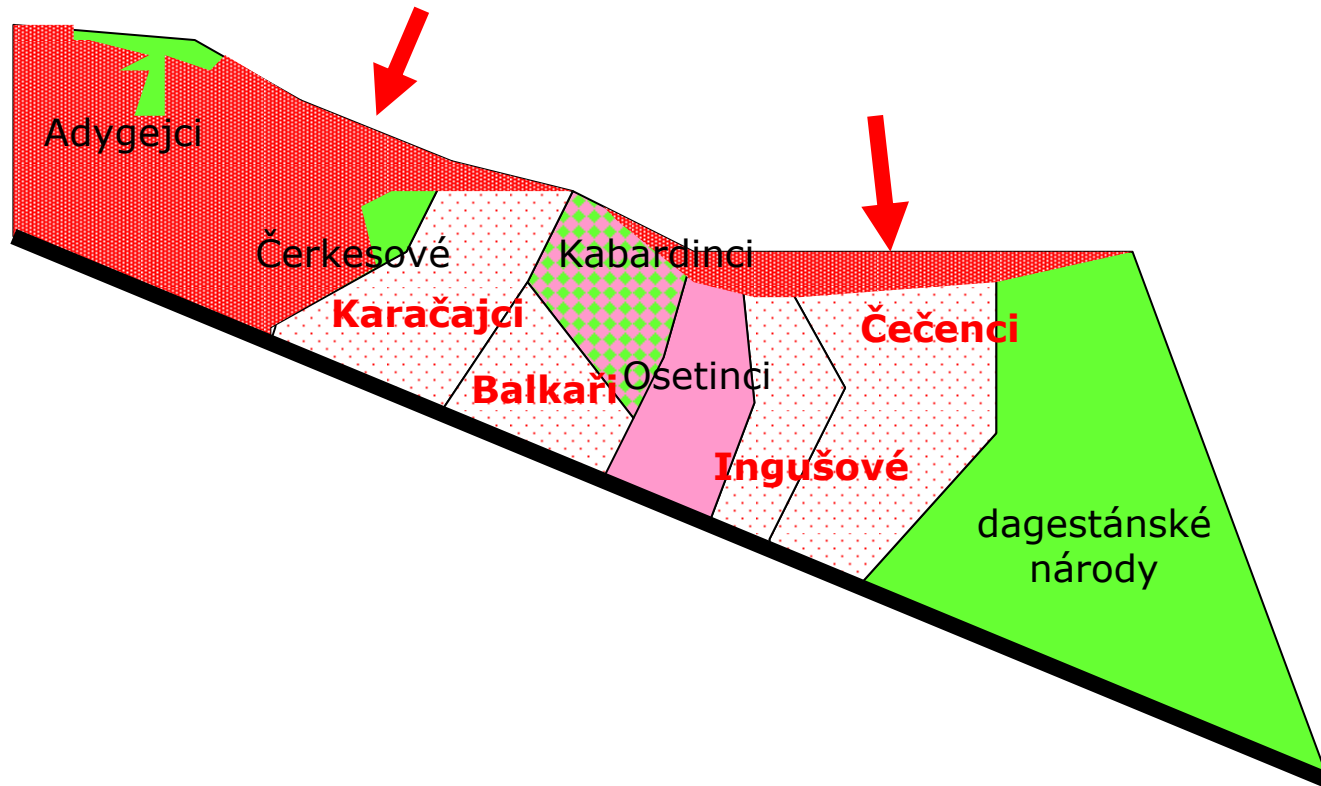

- Údajná kolaborace s Němci:
 - ▣ Podpora německého vpádu na Kavkaz
 - ▣ 1943 Ingušové a Čečenci přestali být odváděni do armády
- Po vytlačení Němců – na jaře 1944 – byli všichni Čečeni, Ingušové, Balkaři, Karačajci a Kalmyci během několika dnů deportováni do Střední Asie (vedle nich i desetitisíce Arménů a Gruzínů)
- Dalších 13 let žili v klimaticky i ekonomicky nezvyklém prostředí pod dozorem
- K návratu početně už značně redukovaných Kavkazanů mohlo dojít až v roce 1957
- Od 50. let situace pro Rusy „demograficky nepříznivá“ – původní kavkazské národy rostou rychleji, než Rusové, ti navíc ztrácejí i migracemi

Vyhnanství 1944 – 1957

Vyhnanství 1944 – 1957

Po rozpadu SSSR

- v průběhu krize SSSR vyhlásily nezávislost všechny svazové republiky Jižního Kavkazu (1991–1992)
- oslabení centra využily k pokusu o vyhlášení nezávislosti i některé autonomní republiky Severního Kavkazu
- Tento proces byl provázen řadou problémů, z nichž mnohé vyústily v otevřené ozbrojené konflikty

3 zdroje / typy konfliktů

- **územní konflikty spojené se změnami hranic a přesuny obyvatelstva** během sedmdesátileté sovětské nadvlády, zejména ve čtyřicátých letech za Stalina
- **vnitrostátní konflikty spojené s bojem o moc**, mezi jednotlivými politickými elitami (např. v Gruzii, Ázerbájdžánu, Čečensku)
- **vnitrostátní konflikty spojené se separatistickými tendencemi autonomních republik**, zejména v Gruzii a na Severním Kavkaze

Národnostní a náboženská roztržštěnost

- konflikty v oblasti mají několik shodných rysů z konflikty v bývalé Jugoslávii
 - ▣ střetávají se zde různá náboženství a řada svébytných etnik a národů
 - ▣ po rozpadu Sovětského svazu se zde moci chopili moci vůdci prosazující nacionalistickou a autoritativní politiku

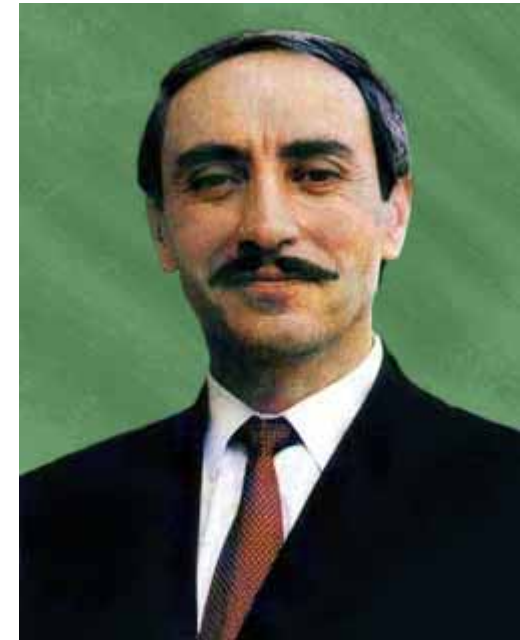
Čečenský konflikt

Čečenský konflikt

- říjen 1991 – Čečensko pod vedením bývalého generála sovětské armády Džochara Dudajeva vyhlásilo nezávislost
- Nepodařilo se mu ale najít mezinárodní podporu (to vlastně nikdy) a ztratil i věrnost některých rodů (opoziční vůdce podporovala Moskva – ti „na oplátku“ netrvali na odtržení, nebyli ale schopni Dudajeva porazit)
- do roku 1994 bylo ponecháno Moskvou svému vlastnímu osudu (hlavně kvůli jejímu momentálnímu mocenskému oslabení)

Džochar Dudajev

Čečenský konflikt

- V letech 1994–1996 se Moskva pokusila o obnovení svrchovanosti – tzv. **1. čečenská válka**, podle moskevských plánů mělo jít o bleskové obsazení území (ministr obrany Gračov: „válka na dvě hodiny“), nakonec se z konfliktu vyvinula těžká poziciční válka s neúměrným počtem obětí
- Během války zabit Dudajev (vystřídal ho Maschadov), ale i přesto v roce 1996 Čečenci znovudobyli hlavní město Groznyj a Moskva přistoupila na tzv. chasavjurské mírové dohody, kterými bylo řešení statutu Čečenska odsunuto na rok 2001

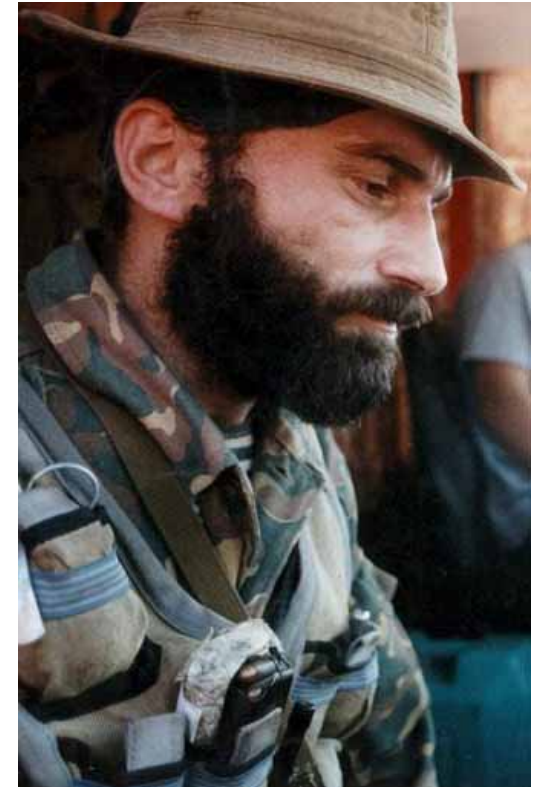

Prezidentský palác, 1995

Čečenský konflikt

- 1996–1998 Čečensko prakticky samostatné
- vnitřní rozboje, růst radikálních islamistických tendencí
- 1999 vpád čečenských radikálů do sousedního Dagestánu, snaha o přenesení konfliktu do dalších severokavkazských republik
- čečenská samostatnost se stala pro Ruskou federaci nepřijatelná (nejen porušení integrity federace, ale především ohrožení bezpečnosti a stability celého regionu)

Šamil Basajev
(1965–2006)

Čečenský konflikt

- Ruská reakce: zahájení **2. čečenské války**, násilná pacifikace země (úplné zničení několika čečenských měst, rozsáhlé porušování lidských a občanských práv, uzavření území pro zahraniční pozorovatele i NGOs)
- Guerillové skupiny se i nadále snaží pokračovat v bojích nekonvenčními prostředky, nebezpečí terorismu
- Čečensko se fakticky nachází pod ruskou vojenskou správou, formálně vládně proruská loutková vláda napojená na regionální síť organizovaného zločinu

Achmad Kadyrov, prezident obnovené autonomní republiky (2003–2004), dříve první muftí nezávislého Čečenska

Inguško- osetský konflikt

x

Inguško- osetský konflikt

x

- Inguško bylo do roku 1991 součástí Čečenska, ale na rozdíl od nich se rozhodli setrvat v rámci Ruské federace (strach z postavení menšiny v Čečensku usilujícím o nezávislost), oddělení od Čečenska proběhlo bez komplikací (obnovena hranice z roku 1934)
- Předmětem sporu je území, které Stalin v roce 1944 daroval Severní Osetii za pomoc při pacifikaci ingušských „kolaborantů“ (proto např. leží v Severní Osetii i vesnice, podle které je Inguško pojmenováno – Tarskaja, původně Ongušť)
- v říjnu 1992 v přímé ozbrojené střety, většina ingušského obyvatelstva sporného území (okolo 30 tisíc osob) utekla do Inguška

Inguško- osetský konflikt

x

- konflikt byl ukončen invazí federálních vojsk do oblasti, sporné území zůstalo v Osetii
- 1994 – smlouva o repatriaci uprchlíků, část z nich ale už zůstala v Ingušku
 - 2011: v Ingušku žije 385 tis. Ingušů, v S: Osetii 28 tis. Ingušů
- 1997 – pod ruskou patronací podepsána dohoda o postupné normalizaci vztahů obou republik (včetně ruské ekonomické pomoci)
- konflikt byl ojedinělý i tím, že jeho aktéry jsou republiky jedné federace

Další potenciální ohniska na Severním Kavkazu

- dalším potenciálním konfliktním ohniskem je Kabardsko-Balkarská autonomní republika, kde se tradičně střetávají dvě etnika a náboženství
- Relativně nestabilní je i Dagestán, ale jeho „konfliktní“ potenciál je poměrně nízký
 - ▣ jde o mnohonárodnostní republiku (více jak 30 etnik)
 - ▣ národnostní rozmanitost brání utvoření širšího separatistického hnutí
 - ▣ na rozdíl od Čečenska nebo Ázerbájdžánu nemá ropu, státní rozpočet je z velké části kryt Moskvou

Jižní Kavkaz

- konflikty na jižním Kavkaze jsou spojené převážně se snahami autonomních republik nebo národnostních regionů o dosažení nezávislosti, respektive co nejvyšší míry autonomie
- Jde hlavně o:
 - ▣ jihoosetský a abchazský konflikt s Gruzii
 - ▣ konflikt mezi Armény a Azery o Náhorní Karabach

Jižní Kavkaz

- Vedle toho několik potenciálních konfliktních ohnisek, na které je, vzhledem k celkové bezpečnostní situaci regionu, nutné brát zřetel
 - ▣ Gruzínská autonomní republika Adžárie (převaha muslimů)
 - ▣ Džavachetie – gruzínská oblast osídlená Armény
 - ▣ ázerbájdžánská exkláva Nachičevan
 - ▣ Pankinské údolí – gruzínské území osídlené Čečenci (tábory čečenských separatistů)

Abcházský konflikt

Abcházský konflikt

- kořeny ve 30. letech minulého století, kdy probíhala tzv. gruzinizace abcházského a slovanského obyvatelstva na území tehdejší autonomní republiky, v 50. letech dokonce zrušena výuka v abcházštině a z dějepisu vypuštěny kapitoly o abcházské historii
- Před rozpadem SSSR v Abcházii převažovali Gruzínci (46 %, v roce 1926 jen 36 %), Abcházové tvořili 18 % (v roce 1926 ještě 30 %), Rusové 15 % Arméni 14 % obyvatel)
- Vztahy Gruzínců a Abcházů byly tradičně chladné (jen 2 % Abcházů se naučilo gruzínsky, zato rusky umělo 84 %, z Gruzínců ovládalo abcházštinu jen 0,6 %)

Abcházský konflikt

- Počátkem 90. let silné obavy z gruzínského nacionalismu vyvolané též politikou nacionalistického gruzínského prezidenta Zviada Gamsachurdii. Ochranu hledali Abcházové u Rusů
- 1991 dosaženo jistého kompromisu: federální vztahy Abcházie – Gruzie a „ochrana“ Abcházů před majorizací (např. národnostní kvóty při volbách do parlamentu zvýhodňující Abcházy před ostatními etniky)
- v roce 1992 došlo k eskalaci v ozbrojený konflikt, do Abcházie vtrhli ozbrojenci sesazeného gruzínského prezidenta

Abcházský konflikt

- Moskva do oblasti vyslala ozbrojené jednotky, což vedlo spolu se zásahem dobrovolnických jednotek ze severního Kavkazu k vytažení gruzínských vojsk z abcházského území
- květen 1993 výrazný obrat v ruské diplomacii, Rusko přenechalo hlavní vyjednávací úlohu OSN, 14. května dohoda o zastavení palby, dohodnuto i svolání budoucí mírové konference pod dohledem OSN
- V té době došlo v Gruzii ke vzpouře příznivců sesazeného prezidenta Gamsachurdii, gruzínská vláda si potřebovala rychle uvolnit ruce a proto přistoupila (v červenci 1993) na dohodu o stažení vojenských jednotek Gruzie a dobrovolníků ze severního Kavkazu z území Abcházie, příměří podpořila Rada bezpečnosti OSN a v Gruzii byla zřízena pozorovatelská mise OSN UNOMIG

Abcházský konflikt

- v září 1993 nová ofenzíva abcházských vojsk, dobyto hlavní město Abcházie Suchumi a gruzínské jednotky byly z území vytlačeny, mohutný exodus gruzínského obyvatelstva doprovázený etnickými čistkami prováděnými abcházskými jednotkami, uprchla většina Gruzínů (tím zvýšen podíl Abcházů na populaci na 40 %, ale za cenu redukce počtu obyvatel na 3/5 původního stavu, v roce 2011 už Abcházové 51 %, Gruzíni 19 %)
- Na mírové konferenci v Ženevě následně dohodnuto zřízení ruské mírové operace podél řeky Inguri (odděluje Gruzii od Abcházie), prodloužena i mise UNOMIG
- 1994 vyhláší Abcházie úplnou nezávislost a deklaruje přání připojit se k Rusku
- 2008 využívá konfliktu v Jižní Osetii k obsazení poslední části území (Kodorské údolí – 17 % plochy, ale jen 1,5 tis. lidí)
- Konflikt v Osetii vedl i k formálnímu uznání nezávislosti Abcházie Ruskem (a jeho nejbližšími spojenci) – v roce 2016 uznávají A. čtyři státy (Rusko, Nikaragua, Venezuela a Nauru)

Jižní Osetie

Jižní Osetie

- Základem osetského osídlení na jih od Kavkazu byli muslimové, kteří odešli ze Severní Osetie po její anexi Ruskem (1774)
- V rámci Gruzínské SSR měli vlastní autonomní oblast, nicméně byli podrobena stejnému odnárodňovacímu tlaku jako Abcházci (méně úspěšně, oblast zůstala z 2/3 osetská)
- listopad 1990 pokus o oddělení (v rámci SSSR), Gruzie reagovala zrušením autonomie a přejmenováním území na „Vnitřní Gruzii“, boje později ukončeny příměří
- Po rozpadu SSSR snaha o „ochranu“ Ruska, v lednu 1992 požadavek na připojení k Rusku, když to Rusové oficiálně odmítli, vyhlášena nezávislost

Jižní Osetie

- následný ozbrojený konflikt (gruzínské oddíly se pokusily o ovládnutí území), skončil příměřím a v červnu 1992 dohodnuto vytvoření rusko-gruzínsko-osetských mírových sil
- uspokojivého politického řešení však dosaženo nebylo
- 2005 ústupky Gruzie, nabídky obnovení autonomie, Jižní Osetie sbližování odmítla (listopad 2006 referendum o „zachování“ nezávislosti)
- 2008 pokus Gruzie (?) o násilné řešení konfliktu – absolutní neúspěch
- Konflikt vedl i k formálnímu uznání nezávislosti Ruskem (a jeho nejbližšími spojenci) – v roce 2016 uznávají J. O. čtyři státy (Rusko, Nikaragua, Venezuela a Nauru)

Náhorní Karabach

Náhorní Karabach

- Součást širšího arménsko-tureckého/turkického konfliktu
 - ▣ už v carském Rusku časté vzájemné ozbrojené střety a pogromy (vrchol v letech 1905–1907)
 - ▣ vztah Arménů k Turkům a jazykově blízkým Ázerbájdžáncům silně ovlivnila arménská genocida v průběhu 1. světové války
 - ▣ další boje následovaly v letech 1918–1920 (Karabach, JV Arménie, Nachičevan)

oblast bojů 1918–1920

Náhorní Karabach

- s konsolidací sovětské moci v Zakavkazsku nastalo relativní uklidnění
- Náhorní Karabach s převahou arménského obyvatelstva zůstal administrativně v Ázerbájdžánu jako autonomní oblast
- Za SSSR postupně klesal podíl Arménů na populaci (vytlačování arménštiny z úřadů, odchody vzdělané části obyvatelstva do Arménie)

Náhorní Karabach

- Konflikt začal ještě v době existence SSSR:
 - ▣ v únoru 1988 se Nejvyšší sovět Náhorního Karabachu vyslovil pro integraci s Arménskou SSR, nepokoje v ulicích (původně kvůli nedostatku arménských učebnic) ⇒ jako odvěta útoky na Armény v Baku a dalších ázerbájdžánských městech, v podstatě pogromy
 - ▣ po další dva roky zde probíhaly boje o sporné území
 - ▣ září 1991 – dohoda o zastavení palby a odzbrojení všech neregulérních ozbrojených sil
- po rozpadu SSSR zanikla primární „vnější“ autorita a politicky nedořešený spor eskaloval do nového, mnohem intenzivnějšího konfliktu
 - ▣ Náhorní Karabach vyhlásil nezávislost na Ázerbájdžánu
 - ▣ Jerevan nezávislost NK oficiálně neuznal (jen právo na nezávislost), ale aby konflikt nepřerostl ve válku mezi Arménií a Ázerbájdžánem, prohlásil konflikt za vnitropolitický problém Ázerbájdžánu (a přestal požadovat připojení NK k Arménii)

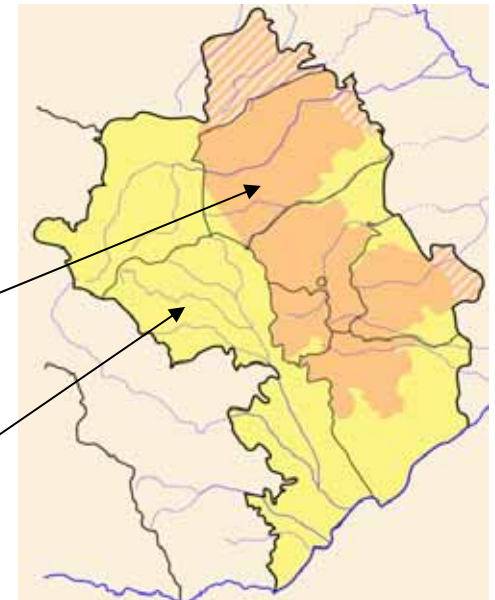
Náhorní Karabach

- etnickým Arménům se (s neoficiální podporou Jerevanu a Moskvy) podařilo do května 1992 obsadit nejen většinu území Náhorního Karabachu, ale i tzv. široký pás ázerbájdžánských území, která NK oddělovala od Arménie (hlavně dopravní spojnici Lačinský koridor)
- Z obsazených území vně Karabachu uprchla většina obyvatelstva do Ázerbájdžánu (ve vlastním Karabachu tvořili Arménii 77 % obyvatel, na vnějších územích ale prakticky nežili), při posledním sčítání (2005) žilo na Karabachem kontrolovaných územích jen 6 Ázerbájdžánců (!)

Obsazení Lačinského koridoru

Původní území NK

tzv. „bezpečnostní zóna“

Náhorní Karabach

- v květnu 1994 bylo dosaženo zastavení palby, nicméně nikdy nebylo dosaženo žádné politické dohody o konečném mírovém řešení sporu.
- od roku 1992 se sporu angažuje OBSE, která iniciovala vznik tzv. Minské skupiny, která má hledat mírové řešení sporu
- Její návrh z roku 1996 se opírá o tři základní body:
 - zachování územní integrity obou zemí, tedy jak Ázerbájdžánu, tak Arménie
 - definice nového právního statutu Náhorního Karabachu
 - zajištění bezpečnosti Náhorního Karabachu a jeho obyvatel

Náhorní Karabach

- v roce 1997 OBSE navrhlo řešení konfliktu ve dvou fázích:
 - první fáze: stažení arménských vojenských sil z okupovaného ázerbájdžánského území, zrušení sankcí proti Arménii a návrat uprchlíků
 - Druhá fáze: otázkou konečného statusu Karabachu
- podmínky tohoto návrhu prohlásili za nepřijatelné obě strany, vstřícněji se k němu stavěla Arménie
- V Arménii ostatně byla podpora plánu příčinou sesazení prezidenta Levona Ter-Petrosjana, kterého v roce 1998 nahradil mnohem méně vstřícný Robert Kočarjan (do té doby prezident neuznané Náhorní Karabašské republiky !!!)

Levon Ter-Petrosjan

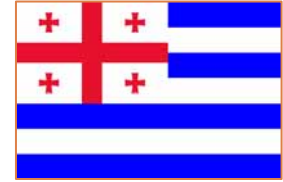
Robert Sedraki Kočarjan

Náhorní Karabach

- konflikt je pravděpodobně klíčový pro dosažení stability celého regionu
- Navíc je „modelový“, charakteristický pro celý kavkazský konfliktní komplex
- jedná se o ostrý etnický spor provázený rozsáhlým porušováním lidských práv
- od roku 1994, kdy bylo dohodnuto zastavení palby, nebyla podepsána žádná mírová dohoda, dosavadní pokusy o vyřešení konfliktu mírovou cestou selhaly
- Stanoviska obou států, které se v konfliktu angažují, prakticky znemožňují přijetí kompromisního řešení:
 - Arméni: poukazují na nemožnost koexistence arménského národa v rámci Ázerbájdžánu
 - Ázerbájdžán připouští možnost co největší míry autonomie, úplná nezávislost Náhorního Karabachu je však pro něj nepřijatelná.
- V důsledku konfliktu bylo nuceno k přesídlení více jak 750 tisíc běženců, karabaško-arménská armáda kontroluje 17 % území bývalé Ázerbajdžánské SSR

Adžarsko

- obyvatelé jsou etnicky příbuzní pravoslavným Gruzíncům, na rozdíl od nich ale mnozí vyznávají islám (a mají specifický dialekt)
- Spory jsou spíše klanové / politické
- Adžarsko bylo dlouhodobě spravováno jako soukromý majetek autoritářského prezidenta Aslana Abašidzeho
- Tomu šlo o maximální posílení autonomie, ale nikdy nebyl proti setrvání území v rámci gruzínského státu
- 2004: po letech tolerování se ústředí rozhodlo obnovit plnou kontrolu, obešlo se to bez bojů (Abašidze emigroval)

Aslan Abašidze

Vnější aktéři

- Oblast je v přednostním zájmu několika klíčových aktérů z vnějšku – hlavně bezprostředních sousedů:
 - **Ruská federace** (Jižní Kavkaz je pro ně „blízké pohraničí“, specifické zájmy vyplývající z faktu, že se jedná o „postsovětský prostor“)
 - **Turecko**
 - **Írán**
- A pak také ...
 - **Spojené státy americké**
 - **Evropská unie** (pro EU jde o součást politiky uplatňované v tzv. nejbližším sousedství – *Neighborhood Policy*)
- Spíš okrajově: Irák, Sýrie

Spojenci a nepřátelé Arménie

- výrazná orientace na Rusko
 - ▣ zájmy a politika Arménie a Moskvy na Jižním Kavkaze se do jisté míry shodují
 - ▣ v Arménii nežije početnější ruská menšina
 - ▣ Přátelské kontakty mají dlouholetou tradici
 - ▣ Politická nutnost: vzhledem k napjatým až vyhroceným vztahům se sousedními státy Arménie nutně potřebuje „silnějšího“ ochránce
 - ▣ Hospodářská nutnost: Arménie trpí hospodářskou blokádou ze strany Turecka a Ázerbájdžánu (s nimi ale má 85 % hranic, pro obchod může využívat jen leteckou dopravu a 15 % délky hranice (s Íránem))

Spojenci a nepřátelé Arménie

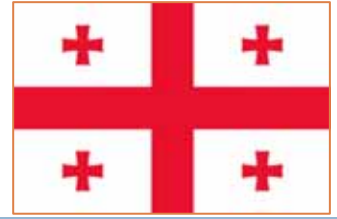
- Vztahy k Turecku komplikované
 - ▣ zátěž dosud ne zcela překonaných historických křivd mezi Armény a Turky / turkickými národy (uznání / zpochybňování turecké genocidy prováděné na Arménech v roce 1915) – zde se ale dá do budoucna předpokládat pokrok (postupná demokratizace a „westernizace“ Turecka)
 - ▣ turecký požadavek na stažení arménských vojsk z okupovaných území etnicky příbuzného Ázerbájdžánu
 - ▣ Turecko Arménii blokuje a neudrhuje s ní ani diplomatické styky
- Vztahy k Íránu bez problémů
 - ▣ Oficiálně neutrální ve vztahu k problému N. Karabachu

Spojenci a nepřátelé Ázerbájdžánu

- 1994 tzv. „kontrakt století“ se světovými konsorciemi na těžbu kaspické ropy
⇒ ekonomický rozvoj, diversifikace zahraničně-politických vztahů, zmenšení vlivu Moskvy
- Nejvřelejší vazby má na Turecko
 - ▣ Etnická a kulturní blízkost (jazyk – podpořeno i změnou písma, oficiální sekularismus, apod.)
 - ▣ Výrazná politická podpora na mezinárodním fóru
- Vztahy s Íránem komplikované
 - ▣ Do jisté míry důsledek politiky prvního vedení nezávislého Ázerbájdžánu (nacionalistický prezident A. Elčibej): vznesení nereálných nároků na připojení íránského Ázerbájdžánu
 - ▣ Obavy ze separatismu (60 % Ázerbájdžánců žije na jihozápadě Íránu)
 - ▣ „Na oplátku“ začal Írán podporovat separatisty na JV Ázerbájdžánu
 - ▣ a dokonce změnil postoj ve sporu o Náhorní Karabach: přestože v něm spolu bojují křesťané a Íránu kulturně velmi blízcí sítští muslimové, fakticky podporuje křesťanskou Arménii

Spojenci a nepřátelé Gruzie

- Obrovským vnitropolitickým problémem je vztah k Rusku:
 - ▣ zjevná snaha nepřipustit zcela nezávislou zahraniční politiku
 - ▣ podpora místním separatistům
 - ▣ silné ekonomické vazby (pro Gruzii je Rusko druhý největší obchodní partner, hlavním je už Turecko), důležité hlavně pro odbyt zemědělských produktů, cestovní ruch, remitendy statisíců Gruzínců pracujících v Rusku
- Zjevná je snaha hledat partnery mimo oblast a „dorovnat“ jednostranné výhody ruské pozice (NATO, USA, Turecko)

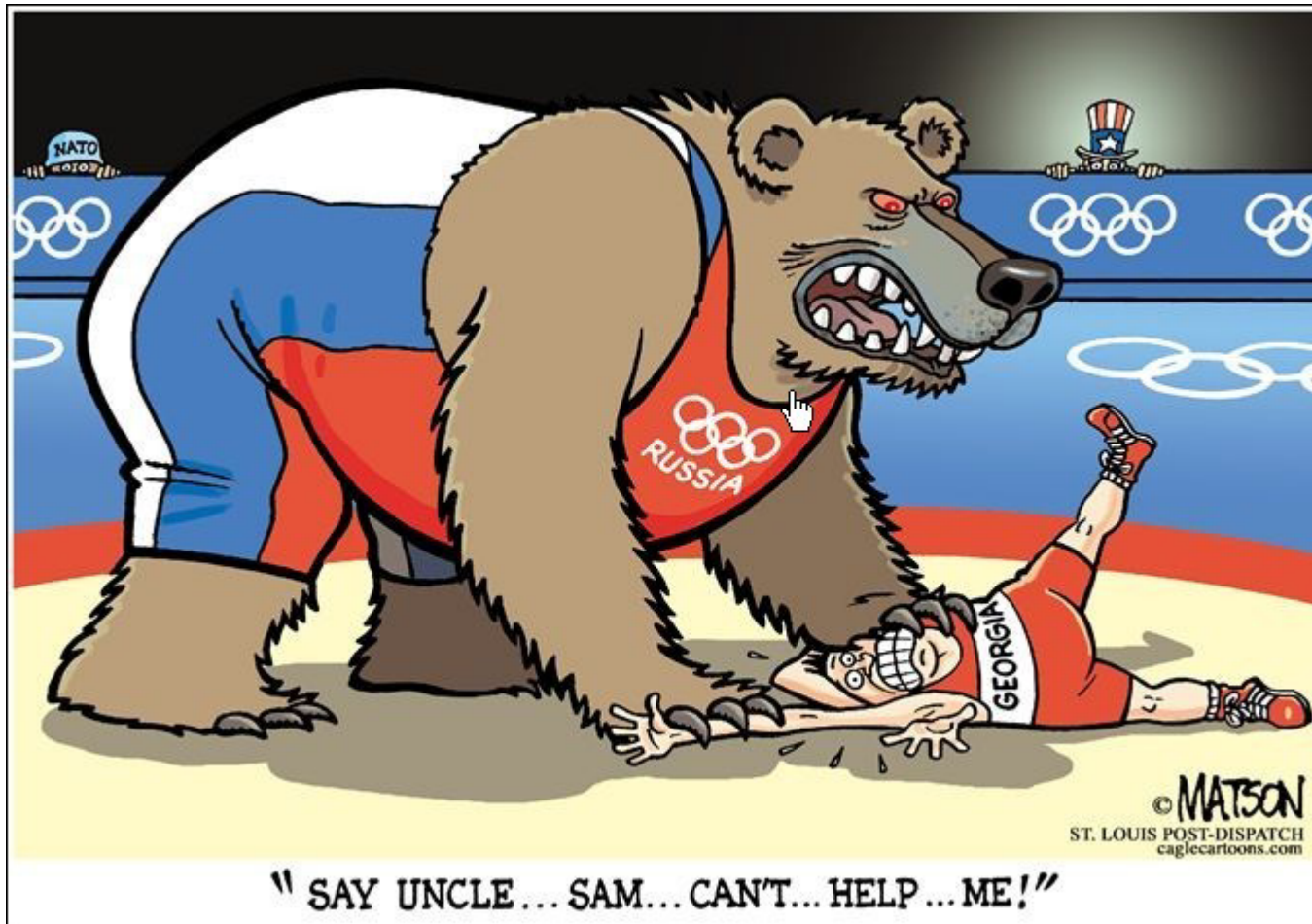
„Přetahování“ s Ruskem

„Přetahování“ s Ruskem

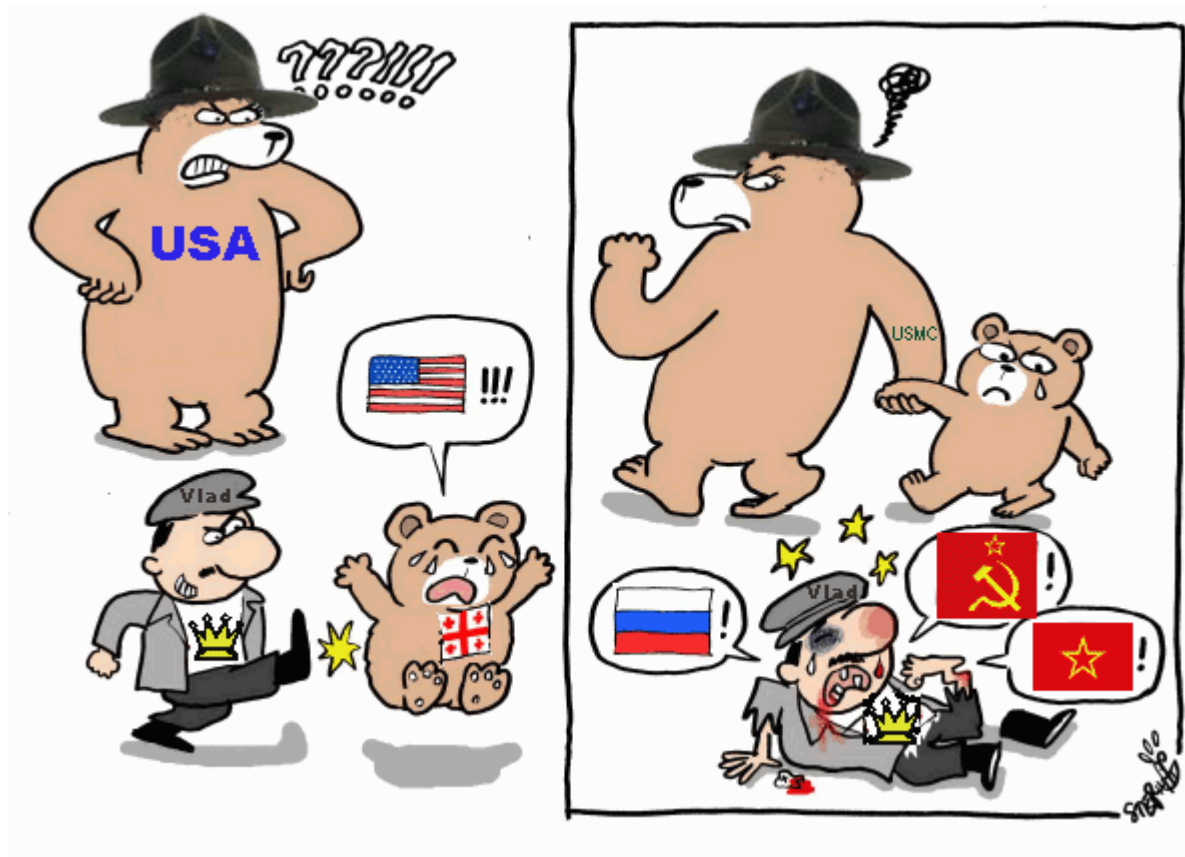
„Přetahování“ s Ruskem

„Přetahování“ s Ruskem

„Přetahování“ s Ruskem

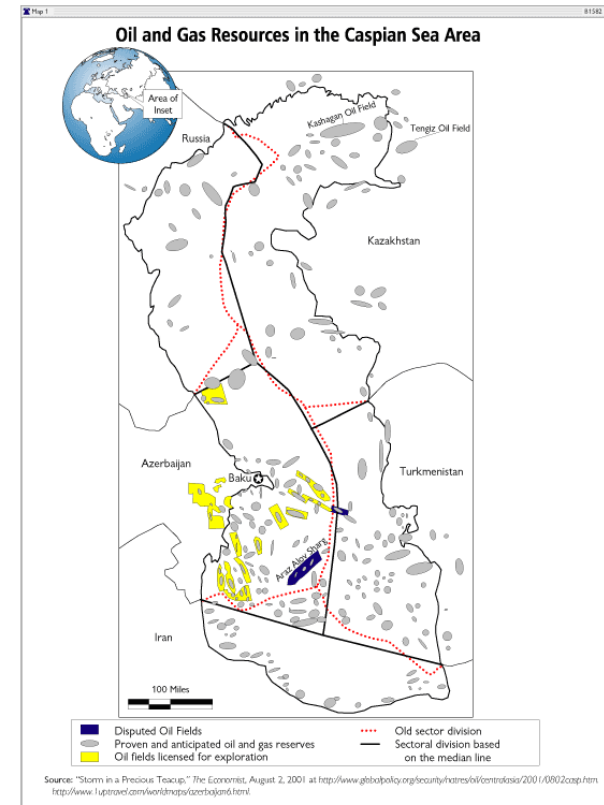

Dnešní geopolitická mapa:

- zájmy 3 postsovětských republik společně tvořících složitý bezpečnostní komplex (Arménie, Ázerbájdžán a Gruzie)
- zájmy vnějších mocností (Turecko, Írán, Rusko a Spojené státy)
- podle tradičního vnímání jsou v oblasti 2 mocenské bloky:
 - ▣ Gruzii, Ázerbájdžán, Tureckem a USA
 - ▣ Arménie, Rusko a Írán
- tento pohled se ale jeví jako příliš rigidní, jde spíše o dynamickou spleť vzájemně se protínajících sfér vlivu, kde vzájemná postavení jednotlivých aktérů procházejí mnoha změnami, případně se mění „případ od případu“

Příklad: rozdělení Kaspiku

- menší země v zásadě usilovaly o dělení úměrné délce pobřeží
- Írán s Ruskem usilovaly o rovný díl pro každého
- přesto Rusko uzavřelo smlouvy s Kazachstánem a Ázerbájdžánem na základě prvního principu (2002–2003) a hranice v severní části moře jsou již dnes demarkovány
- v zásadnější otázce íránského jaderného programu však Rusko za Íránem nadále stojí

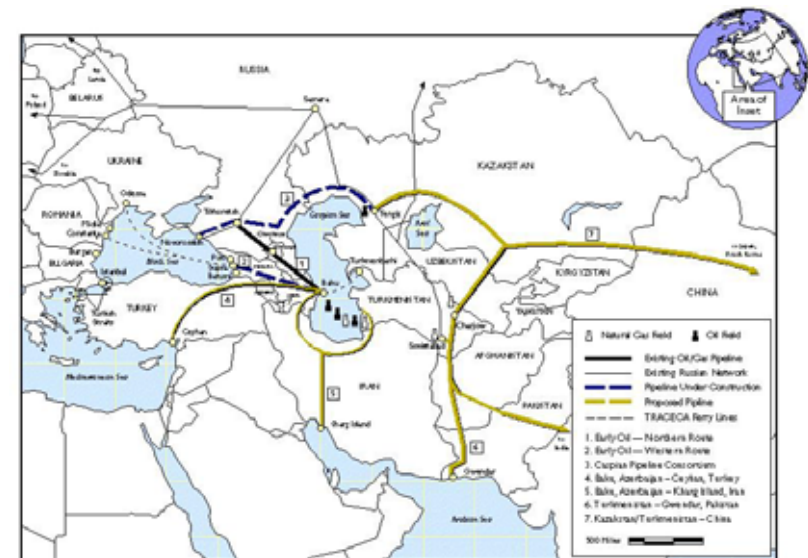

Jižní Kavkaz jako „zátka láhve“ k ropnému bohatství Kaspiku?

- transport ropy a zemního plynu z Kaspické pánve na světové trhy stojí v centru geoekonomických úvah
- Obecně nelze využít čistě lodní dopravy, nutné je přepravovat ropu přes sousední země
- Až do roku 2005 měla monopolní postavení trasa z Baku do ruského Novorossijsku (Transněft), problémy:
 - ekonomické (vysoké přepravní sazby a nízká kvalita ropy)
 - geopolitické
 - kapacitní
 - bezpečnostní (turecké úžiny – denně jimi tankery převážejí 3 miliony bpd, což je patrně maximum možného provozu, nehledě na hrozby teroristického útoku nebo ekologické katastrofy)

Jižní Kavkaz jako „zátka láhve“ k ropnému bohatství Kaspiku?

- Zbývají 3 možnosti:
- Přes Írán
 - ▣ nejúspornější cesta, ale politická a bezpečnostní rizika – Hormuzskou úžinou se již přepravuje 17 milionů bpd z Perského zálivu
- Gruzie
 - ▣ vybudován nízkokapacitní ropovod do gruzínského černomořského přístavu Supsa
- Turecko

Oil and Natural Gas Export Infrastructure in Central Asia and the Caucasus

Source: US Department of State.

Ropovod BTC

- Spojuje Baku – Tbilisi – turecký středomořský přístav Ceyhan
- do provozu uveden 25. května 2005 (ale další rok zabralo naplnění)
- potrubí v celkové délce 1 760 km prochází třemi zeměmi poměrně složitým terénem (nejvyšší bod až 2 800 m. n. m)
- proteče jím 1 milion barelů ropy denně (bpd) rychlostí 2 m/s
- majitelem ropovodu je *BTC Pipeline Company*, v níž hlavním podílníkem je British Petroleum (30,1 %), Ázerbájdžánská státní ropná společnost (SOCAR, 25 %), Unocal (8,9 %), Statoil (8,7 %) a další menší akcionáři.

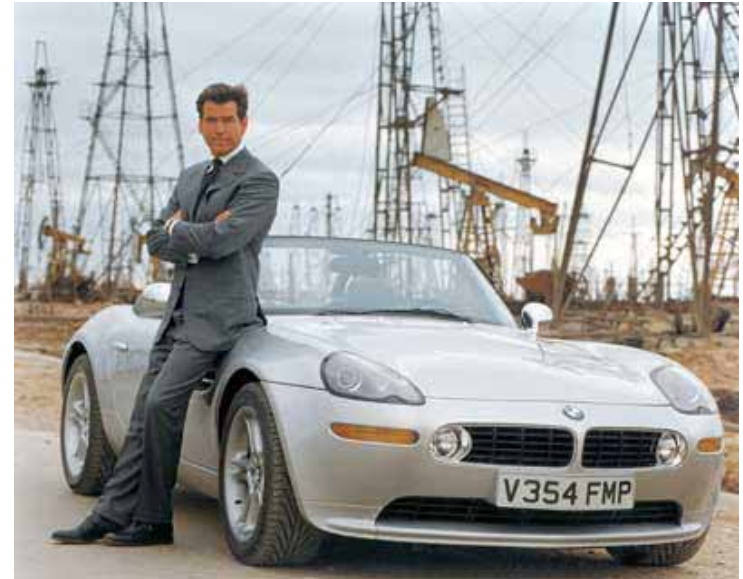
Ropovod BTC

- kapacita BTC nepředstavuje více než 1,3 % současných světových dodávek ropy
- v budoucnu může dojít k nárůstu: možné využití sporných ázerbájdžánsko-iránských nalezišť, nebo dosud netěžených kazašských nalezišť
- pro stavbu byly rozhodující ekonomické zájmy, „geopolitické“ úvahy nebyly prvořadé (i když byly přítomny: při slavnostním otevření BTC např. gruzínský prezident Michail Saakašvili označil ropovod za "*geopolitické vítězství*")

Zisky a ztráty z BTC

- uvedení BTC do provozu je jednoznačně geopolitickým ziskem pro tradiční „americký“ blok a ztrátou pro „ruský“ blok
- pro Ázerbájdžán a Gruzii: ropa už nemusí protékat přes ruské území, zeslabují se ruské možnosti ovlivňovat jejich vnitřní politiku
- pro Arménii: naopak bezprostřední hrozba ekonomické a politické izolace a také oslabení mocenské pozice v letitém konfliktu o Náhorní Karabach

„Geopolitické“ úvahy kolem BTC ovlivnily i tvůrce filmu Jeden svět nestačí

„Slabá místa“ BTC

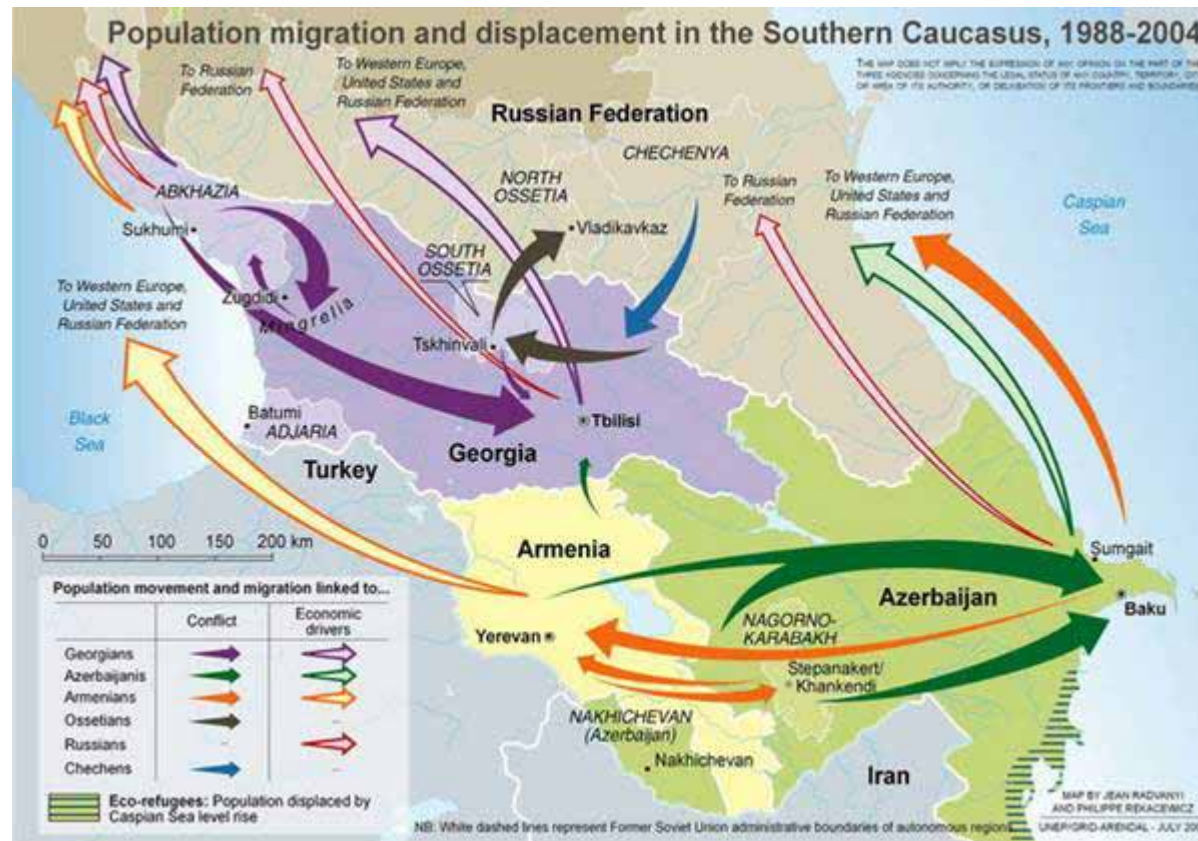
- Jižní Osetie (jen 40 km od ropovodu)
- oblast kontrolovaná Náhorním Karabachem (jen 30 km od ropovodu)
- Kurdské oblasti v Turecku (jim se ropovod vyhýbá)

Důsledky konfliktů

- Etnická homogenizace
 - ▣ Řada menšin vyhnána, nebo silně redukována
 - ▣ Na Severním Kavkaze ubývá rychle Rusů (relativně i absolutně) – Čečensko mělo ještě v roce 1939 28 % Rusů, dnes sotva 4 %)
- Potvrzení ruské dominance na Severním Kavkaze
 - ▣ až na Čečensko žádné odstředivé tendence
 - ▣ nová generace místních politiků bere příslušnost k Rusku jako nezměnitelný fakt
 - ▣ Ve vztahu k chaosu Jižního Kavkazu a excesů čečenské války se ostatně jeví jako vcelku přijatelná varianta
- Probíhající boj o rozdělení sfér vlivu na Jižním Kavkaze

Migranti a uprchlíci na Jižním Kavkazu

Stav řešení konfliktů v roce 2011

- Řada konfliktů již prošla fází eskalace a nyní se nachází na různém stupni deeskalace
 - ▣ většinou znovu ve „zmraženém stavu“, protože žádný z konfliktů na Kavkaze se nedočkal principiálně uspokojivého politického řešení
- Existují i nadále potenciální konfliktní ohniska, kterých je v oblasti vzhledem k etnické a náboženské rozmanitosti regionu nemalý počet
- Řešení konfliktů brání hlavně vnitropolitické příčiny – mnohé konflikty jsou „**sekuritizovány**“ (elity přesvědčily obyvatelstvo, že jsou existenční hrozbou, což je původně aktivizovalo k obraně i podpoře elit)
 - ▣ Nyní to brání řešení: např. „neřešení“ konfliktu v Karabachu už ani Jerevanu, ani Baku nevyhovuje, ale pro obě společnosti zůstává téma zásadní otázkou a prohru nebo ústupky by politikům neodpustila